

IN MEMORIAM
Prof. univ. dr. doc. MAGDA NOELA PETROVANU
(1923-2008)

“Omul de știință se deosebește prin speranță de poetul pesimist.
Amândoi, fiind captivii naturii și stăpâniți de setea de a trăi, poartă în
vasta rătăcire istorică termeni: aici și dincolo, fericirea și nefericirea,
creația și imitația, eul și lumea, eroarea și adevărul, ...spațiul și timpul,
zeul și omul, frumosul și urâtul, binele și răul...”

Reflecții religioase asupra cunoașterii, Petre Țuțea

Dezvoltarea învățământului chimic ieșean este legată, în ultimele decenii ale secolului 20, de marcanta personalitate a Doamnei Prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu, profesor de Chimie organică la Facultatea de Chimie a Universitatii „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Cercetător remarcabil, distins cadru didactic, prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu a contribuit cu dăruire și profesionalism la formarea de specialiști în domeniul chimiei la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Descendentă dintr-o familie de intelectuali, tatăl său a fost marele profesor Gheorghe Alexa (1891-1985), fondatorul primei Școli Românești de pielărie din țară, Doamna prof. Magda Noela Petrovanu a văzut lumina zilei la data de 27 decembrie 1923 în Iași.

Cursurile preuniversitare le-a urmat la Liceul „*Notre Dame de Sion*” din Iași, iar între anii 1942-1946 a urmat Facultatea de Științe, absolvind secția Fizico-Chimice a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași cu „*Magna cum laude*”. În anul 1956 a obținut titlul de doctor în științe chimice cu lucrarea „*Formazani și săruri de tetrazoliu*” sub conducerea prof. dr. Constantin V. Gheorghiu, membru corespondent al Academiei Române, iar în anul 1971 a obținut titlul de doctor docent în Științe la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Prodigioasa carieră universitară a început-o în octombrie 1946, ca asistent la Laboratorul de Chimie organică al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași și a parcurs următoarele etape: 1946-1956 asistent; 1956-1963 șef de lucrări; 1963-1969 conferențiar, iar din 1969-1990 ca profesor. Datorită unor conjuncturi nefavorabile, în perioada 1974-1990 Facultatea de Chimie a fost inclusă în Facultatea de Tehnologie Chimică a Institutului Politehnic „Gh. Asachi” din Iași. În perioada 1980-1981 a onorat și funcția de decan la Facultatea de Tehnologie Chimică a IPI. Din 1990 devine profesor consultant la Catedra de Chimie Organică a Facultății de Chimie, o dată cu revenirea noastră la *instituția mamă*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Doamna profesor M. Petrovanu s-a dedicat activității didactice cu un devotament explicabil prin fire, rămânând ca un profesor fascinant, de mare autoritate didactico-științifică, cu o logică riguroasă și o claritate desăvârșită. A predat cursurile de *Chimie organică* (anii II și III), *Sinteze organice speciale*, *Reacții periciclice*, *Polimeri termostabili*, *Chimie biologică*, *Medicamente de sinteză* și *Istoria chimiei*. A fost coautor în elaborarea a 5 cursuri multiplicat pentru studenți. Ca profesor, va rămâne un model, riguros cu sine în tot ce a întreprins, respectând școala și valorile ei, impunând o notă de exigență și sobrietate.

«Cei care au audiat prelegerile doamnei Petrovanu Magda erau impresionați de multitudinea cunoștințelor prezentate, de logica și claritatea expunerilor, de nivelul științific, precum și de talentul didactic al celei care susținea lecțiile. Totdeauna impresiona pe auditori prin energia clocotindă ce o revărsa în sala de curs, odată cu bogăția nelimitată de cunoștințe izvorâte din erudiția profesoarei Magda Petrovanu.»[1]

Începând cu anul 1976 Doamna profesor M. Petrovanu a avut confirmarea ministerului de a conduce teze de doctorat. Astfel, a îndrumat activitatea a 20 de doctoranzi, din care 18 au obținut titlul de doctor în chimie, 3 dintre ei (Elena Bîcu(Bâcu), Ionel Mangalagiu și Dalila Belei) fiind astăzi cadre didactice universitare la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, iar 1 (Ștefan Dima) la Universitatea „Dunărea de jos” din Galați.

Activitatea științifică a prof. univ. dr. doc Magda Noela Petrovanu este remarcabilă, atât prin claritatea intrinsecă, cât și prin întindere, peste 250 lucrări științifice - foarte multe citate în literatura de specialitate, s-a axat pe următoarele direcții:

- Sinteza acidului *p*-aminosalicilic și a unor izoesteri ai săi, în scopul obținerii unor medicamente tuberculostatice;
- Obținerea și studiul fizico-chimic al unor combinații din clasa formazanilor și a sărurilor de tetrazoliu;
- Sinteza și studiul unor noi combinații beta-aroilacrilici;
- Sinteza și studiul unor noi derivați de heterocicli (piridazina, ftalazina, pirolidin-2-ona, fenotiazina) fiziologic activi;
- Cea mai mare parte a cercetării a dăruit-o chimiei *N*-ilidelor, domeniu abordat împreună cu prof. Ion Zugrăvescu pentru prima oară în țară și puțin investigat pe plan mondial. Plecând de la heterocicli cu azot, ca: piridina, piridazina, ftalazina și triazolul, prof. Petrovanu și colaboratorii au studiat sinteza și reactivitatea unor noi *N*-ilide precum și reacțiile de cicloadiție dipolare ale ilidelor cu olefine și alchine activate ce au condus la o varietate de noi structuri heterociclice greu sau imposibil de obținut pe alte căi de sinteză.

Doamna profesor M. Petrovanu a fost preocupată de studiul istoriei chimiei, precum și de filozofia chimiei.

Rezultele cercetărilor sale și ale colaboratorilor au fost prezentate la numeroase manifestări științifice naționale sau internaționale, precum Congresul Național de Chimie (edițiile 1981, 1982 și 1988), la Conferințele de Chimie din Belgia (Gand, Bruxelles), Franța (Nantes, Rennes, Marseille) și Germania (Heidelberg, Munchen, Bonn).

Doamna profesor M. Petrovanu este coautoare la 5 cărți în edituri din țară și străinătate: *N-Ylid Chemistry* (McGrow-Hill, London, U.K., 1972) tradusă apoi și în limba română: *Chimia N-ilidelor* (București, Ed. Academiei, 1974, împreună cu I. Zugrăvescu), *Cicloadiții 3+2 dipolare* (București, Ed. Academiei, 1984, împreună cu I. Zugrăvescu), *Istoria chimiei* (București, Ed. Academiei, 1962, împreună cu B. Herșcovici), *Istoria chimiei în România până la 1944* (Iași, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, împreună cu M. Caproșu, I. Mangalagiu).

Activitatea didactică și științifică a Doamnei profesor dr. doc. Magda Petrovanu a fost apreciată intern cât și internațional: în anul 1977, Guvernul Franței i-a conferit distincția „*Chevalier dans l'ordre des palmes academique*”; în 1980 i s-a conferit, de către Academia Română, titlul de „*Profesor evidențiat*”, iar în 1998 a primit titlul de „*Profesor Emeritus*” al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. A fost membru al Societății de fizică și chimie din România, al Société Chimique de France, al Uniunii medicale balcanice, al Uniunii franceze „*Press scientifique*”. A fost profesor invitat la diverse universități din Europa: Gand, Bruxelles, Paris, Nantes, Marseille, München, Heidelberg și Bonn.

După o bogată activitate de peste cinci decenii, prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu a trecut în neființă în ziua de 21 iulie 2008. A fost condusă pe ultimul drum de familie, de foști studenți, colegi de catedră și facultate, foști doctoranzi și colaboratori. Este înmormântată în Cimitirul „Eternitatea” din Iași alături de soțul său Constantin Petrovanu și părinții săi.

Vestea dispariției a indurerat și pe colaboratorii din străinătate « Pour moi, le Professeur Magda Petrovanu représentait non seulement un chimiste de grande valeur, un expert distingué et reconnu dans le monde entier mais également une personnalité d'une grande culture. Les amicales conversations que nous avons tenues lors de mes visites à Iasi sont parmi les moments rares dont j'aime me souvenir. Elle reste dans ma mémoire comme

l'une des personnalités réellement attachantes que j'ai eu l'honneur de rencontrer en Roumanie.»[2]

Doamna profesor univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu va rămâne un exemplu de intelectual de mare valoare, înscris în șirul celor care și-au dedicat întreaga viață dezvoltării învățământului și științei românești.

Am avut și eu marele privilegiu de a fi mai aproape de Doamna prof. dr. Magda Noela Petrovanu în ultima parte a carierei sale, după 1987, având posibilitatea de a o cunoaște ca OM. Pot spune că „Doamna”, așa cum obișnuiam să-i spunem noi în catedră, era profesorul desăvârșit, câteodată sever, alteori foarte afectiv, chimistul organician de elită și mentorul respectat de generații de chimiști.

Avea principii pe care puțini dintre cei care i-am fost în preajmă le-am urmat. Astfel, ca respect pentru studenți și școală, dorea ca la cursul de chimie organică formulele chimice să fie scrise cu creta pe tablă și nu proiectate, chiar critica aspru pe cei ce foloseau „flașneta”-proiectarea formulelor scrise anterior (acad. C. I. Simionescu).

De multe ori am asistat la discuțiile despre unii înaintași, chimiști organicieni ca C.V. Gheorghiu și acad. I. Zugrăvescu, sau la discuțiile filozofice ce le purta cu prof. Vasile Arvinte, de la Litere, de pe urma cărora mă îmbogățeam spiritual. Pe lângă chimie, „Doamna” ne împărtășea și din lecturile sale, iar cum nu puteam procura cărțile, fie ni le împrumuta (*Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt) sau chiar ni le oferea (*Callas o viață* de Pierre Jean Remy).

Era pasionată de artă. Pe lângă pictură, „Doamna” iubea muzica, atât cea de operă și simfonică, dar și colindele noastre românești, pe care le cântam împreună, în colectiv, înainte de Crăciun, când o sărbătoream pentru 27 decembrie pe dumneaei și pe doamnele profesoare ce purtau numele Eugenia: Rucinschi, Carp și Ștefănescu. La o astfel de întâlnire ne-a prins și „revoluția” din decembrie 1989.

De asemenea, pot spune că „Doamna” respecta tot ce este românesc. Am văzut-o ce fericită și mândră era îmbrăcată într-un costum popular bucovinesc, cu ocazia unei minivacanțe în Bucovina.

Deși foarte impunătoare și sigură pe sine, înaintea unor evenimente „Doamna” avea mari emoții. Astfel, în 1988, am acompaniat-o la București, la Congresul de Chimie, unde a fost singura femeie ce a prezentat o conferință în prezența organicienilor renumiți ca: profesorii A. T. Balaban, M. Gheorghiu și I. Pogany de la București, profesorii S. Mager și I. Silberg de la Cluj, precum și a domnului I. Zugrăvescu. De aceleași emoții era dominată și atunci când doctoranzii dumneaei susțineau tezele.

«Se spune că atunci când trăiești lângă un munte nu-i vezi contururile, nu-i poți ghici proporțiile. Numai în perspectiva vremii opera lui va căpăta măreție și semnificație.»[3]

Prin vasta sa cultură, competență, înaltul profesionalism, apropierea sufletească de toți cei cu care interacționa, prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu a fost un *remarcabil fondator de Școală de Chimie Organică modernă* în Iași, lucru recunoscut și apreciat și dincolo de granițele țării.

Pentru ca numele prof. dr. doc. Magda Petrovanu să fie mereu în mintea celor care au cunoscut-o sau care studiază disciplina *Chimie*, la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași se organizează, începând din 2009, *Concursul de chimie Magda Petrovanu*, ce atrage anual sute de elevi din întreaga țară.

[1]. Savel Ifrim, *Contribuții ieșene în știința chimică*, Ed. Performantica, Iași, 2011.

[2]. Pierre Grandclaoudon, Université Lille I France, *Mesajul de condolanțe*, iulie 2008.

[3]. Eugenia Stefanescu, *Zilele Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași*, oct. 1998, Sesiune de comunicări științifice dedicată Doamnei Prof. univ. dr. doc. Magda Noela Petrovanu, la împlinirea vârstei de 75 de ani.